

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет

Педагогіка сімейних взаємин

Навчальна програма
(за вимогами кредитно-модульної системи)
для підготовки фахівців галузі 0202 Мистецтво
напряму підготовки 6.020204 Музичне мистецтво*
додаткова спеціальність 6.010106 Соціальна педагогіка

Рівне – 2010

ББК 74. 90 р.
Б 81
УДК 7. 018 (073)

Бондарчук А.Я. Педагогіка сімейних взаємин: Навчальна програма для підготовки фахівців галузі 0202 Мистецтво, напрям підготовки 6.020204 Музичне мистецтво* додаткова спеціальність 6.010106 Соціальна педагогіка / А.Я.Бондарчук – Рівне: РДГУ, 2010. – 28 с.

Рецензенти:

Кравченко Т.В. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту проблем виховання АПН України;
Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувачий кафедрою педагогіки РДГУ.

Відповідальний редактор:

Кравченко Т.В. – докторант, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту проблем виховання АПН України.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою РДГУ (протокол №5 від 14.12.2009 р.)

© РДГУ, 2010
© Бондарчук А.Я., 2010

ЗМІСТ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ „ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН”	7
3. ПРОГРАМА КУРСУ „ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН”	8
4. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	9
5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	20
6. ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ.....	23
7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	24
8. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В умовах сьогодення проблеми ефективного функціонування сім'ї набувають особливої значущості. Це зумовлено характерними для українського суспільства радикальними соціально-економічними перетвореннями, трансформаціями в духовній та моральній сферах, що призводять до перегляду традиційних цінностей і пріоритетів, своєрідно позначаючись на інституті сім'ї, змісті шлюбно-сімейних взаємин, оскільки вони є одним із фундаментальних способів самоорганізації соціуму.

Як наслідок, усе помітнішою стає тенденція швидкоплинних шлюбів, які створюються під впливом моменту і так само під впливом моменту розпадаються. В одних випадках, руйнування шлюбу веде до розчарування молодої людини в доцільності сімейного життя, до визнання відсутності в себе „сімейних властивостей”, а отже, до відмови від подальших намагань створити нормальну сім'ю. В інших випадках, зміна шлюбних партнерів перетворюється на „спосіб життя”, який набуває статусу особистісної цінності, що значною мірою утруднює прийняття та інтеріоризацію суспільних норм щодо шлюбних взаємин, не сприяє набуттю якостей „сімейної людини”, формуючи, натомість, в юнаків і дівчат хибні уявлення про подружнє життя, легковажне ставлення до міжособистісних взаємин, погляди на розлучення як на єдиний спосіб подолання сімейного конфлікту.

Негативний вплив на становлення і розвиток шлюбних взаємин справляють і характерні для значної частки сучасної молоді викривлені уявлення про шлюб, способи внутрішньосімейної взаємодії, розподіл сімейних ролей тощо. Проведені дослідження засвідчують, що серед майбутнього подружжя досить високим є відсоток тих, хто прагне за рахунок створення сім'ї покращити своє матеріальне становище, підвищити свій соціальний статус. Немало й таких юнаків і дівчат, які беруть шлюб, керуючись такими мотивами, як побоювання залишитися самотньою, бажання не відставати від друзів, вирватися з батьківської домівки.

Водночас проведені серед студентів опитування засвідчили, що уявлення певної їх кількості про свою майбутню сім'ю позначені здоровим глуздом, ґрунтуються на власному, хоча й незначному життєвому досвіді, стійких стереотипах. Проте останні також почасти мають дещо помилкове забарвлення. На цьому тлі

виникає суперечність між високою соціальною цінністю сім'ї, прагненням юнаків і дівчат до її створення та відсутністю необхідних знань про особливості функціонування сімейного союзу, несформованістю вмій і навичок адекватної вибудови міжособистісних взаємин, недостатнім рівнем культури сімейного життя.

Усунення цієї суперечності потребує активізації уваги до проблем підготовки до сімейного життя, актуалізує необхідність винайдення ефективних способів вирішення завдання з виховання в молоді сукупності відповідних якостей.

Підготовка молоді (яка є найбільш активною соціальною групою, а її чисельність, питома вага визначає рівень народжуваності, а відтак демографічні перспективи населення) до вступу в шлюб, до майбутнього сімейного життя – одна із складових загальної системи національного виховання.

Особливу соціальну групу, представники якої є потенційними чоловіками і дружинами, становить студентська молодь, що характеризується спеціально організованим, структурованим у просторовому й часовому вимірі буттям, соціальною поведінкою і психологією, системою ціннісних орієнтацій, субкультурою, відносною незалежністю соціальної субкультури і поведінки, домінантним впливом статевого-вікового чинника.

Навчання у ВНЗ є важливим періодом у житті молоді. Тут проходить не лише професійне становлення, а й завершується особистісне самовизначення студентів, у цей час значна частка з-поміж них створює власні сім'ї, стійкість життєдіяльності яких значною мірою залежить від сформованості у студентській молоді сукупності певних соціально-психологічних якостей, ціннісних орієнтацій, налаштованості на сімейний спосіб життя. Тому підготовка юнаків і дівчат до вступу в шлюб і створення стабільної сім'ї має стати одним з головних завдань психолого-педагогічної роботи у ВНЗ.

Однак сьогодні у вищих навчальних закладах цим питанням не надається достатньої уваги; відсутні як спеціальні предмети, так і система міждисциплінарних зв'язків, які забезпечували б їх належне вирішення.

На усунення цього недоліку спрямовано програму „Педагогіка сімейних взаємин”.

Мета програми: виховання у студентів культури сімейних взаємин.

Завдання програми: 1.Ознайомити студентів із сутністю понять „сім'я”, „шлюб”, „сімейні взаємини”, „культура сімейних взаємин”.

2.Розширити досвід студентів у царині подружнього життя, офіційного та цивільного шлюбу, критеріїв вибору майбутнього шлюбного партнера.

3.Виховувати ставлення до сім'ї як до особистісної цінності.

4.Виховувати моральні якості сім'янина.

5.Сформувати уявлення про причини сімейних конфліктів і способи їх конструктивного розв'язання.

Програма призначена для студентів музично-педагогічного факультету, напрям підготовки Музичне мистецтво* додаткова спеціальність Соціальна педагогіка і розрахована на 26 годин (18 годин лекційних, 8 годин – практичних занять).

Програма включає також завдання для самостійної роботи, список рекомендованої літератури.

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ
„ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН”**

Курс: підготовка бакалаврів	Шифр, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 1,5</p> <p>Національних кредитів: 1</p> <p>Змістовних модулів: 3</p> <p>Загальна кількість годин: 54</p> <p>Тижнів: 13</p> <p>Годин на тиждень: 2</p>	<p>Шифр та назва напрямку: 0202 „Мистецтво”</p> <p>Шифр та назва спеціальності: 6.020204 Музичне мистецтво</p> <p>додаткова спеціальність 6.010106 Соціальна педагогіка</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр</p>	<p>Обов’язковий</p> <p>Рік підготовки: IV</p> <p>Семестр: 8</p> <p>Аудиторні заняття: 26 Лекційні: 18 Практичні: 8 Самостійна робота: 28 Індивідуальна робота: 4</p> <p>Види контролю: залік – 8 сем.</p>

ПРОГРАМА
з курсу „Педагогіка сімейних взаємин”
Пояснювальна записка

Одним із актуальних та важливих на сьогоднішній день завдань вищих навчальних закладів є підготовка молоді до шлюбу та сімейного життя. Даний курс передбачає вивчення найновішої педагогічної літератури з проблем сімейних взаємин, ознайомлення з передовим досвідом роботи по підготовці студентської молоді до створення сім'ї, обговорення та аналіз особистого досвіду студентів з даної проблеми, підготовку рефератів і творчих робіт, розробку методики дослідження проблем, пов'язаних з проблемами шлюбу (вибір шлюбного партнера, офіційний і цивільний шлюб, передумови і наслідки розірвання шлюбу, види сімейних конфліктів і способи їх вирішення тощо).

Курс розрахований на 26 годин і має таку структуру:

№ з/п	Зміст	Кількість годин	
		лекції	практичні
1.	Шлюб і сім'я. Розвиток науки про сім'ю та шлюб	2	2
2.	Сім'я як соціально-педагогічний феномен	2	
3.	Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї	2	
4.	Студенти – повноцінні утворювачі молодої сім'ї	2	2
5.	Морально-соціальні аспекти поведінки молоді у дошлюбний період	2	
6.	Підготовка до створення сім'ї як педагогічна проблема	2	2
7.	Молода сім'я: межі сумісності, проблеми, конфлікти, розлучення	2	
8.	Педагогічна підготовка молоді до материнства та батьківства	2	2
9.	Педагогічні аспекти сексуальної культури молоді у дошлюбний період	2	
		18	8

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

В С Т У П

Предмет, мета і завдання курсу „Педагогіка сімейних взаємин”, його місце в системі підготовки студентської молоді, умови ефективності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №1

Мета: Познайомити студентів з історією розвитку сім'ї, уявлень про шлюб та сім'ю, розкрити роль і значення сім'ї для ефективного існування суспільства загалом та окремої людини зокрема. Дати уявлення про функції (економічну, регулятивну, репродуктивну, сексуальну, виховну, комунікативну, рекреативну, психотерапевтичну) сім'ї, структуру сім'ї, розподіл сімейних ролей, стиль сімейних взаємин (авторитарний, демократичний, ліберальний). Ознайомити студентів з факторами стабільності шлюбу, способами сімейного спілкування, сутністю готовності до шлюбу.

Завдання: Формувати знання з історії розвитку шлюбно-сімейних взаємин; виховувати у студентів емоційно-позитивне ставлення до шлюбу та сім'ї, відповідальності за створення сім'ї та її дієве функціонування. Формувати розуміння сутності функцій сім'ї, особливостей їх прояву; знання про сімейну структуру, розподіл сімейних ролей і їх функціональне навантаження; сприяти усвідомленню впливу стилю сімейних взаємин на життєдіяльність сім'ї. Сформувати у студентів уявлення про фактори, які впливають на стабільність шлюбу, найбільш прийнятні способи сімейного спілкування; уявлення щодо готовності до шлюбу; ознайомити студентів з можливими наслідками для сім'ї шкідливих звичок одного з партнерів.

Тема 1. Шлюб і сім'я. Розвиток науки про сім'ю та шлюб.

План лекції:

1. Проблема шлюбу і шлюбно-сімейних стосунків в історії педагогіки (Платон, Аристотель, Руссо, Кант, Гегель, Бахофен, Морган, Маркс, Енгельс). Екзогамія, полігамія; полігінія та поліандрія. Витіснення групового шлюбу парним.

2. Парний шлюб та його види. (Види парного шлюбу: матрилокальний, патрилокальний, дислокальний). Стабільність стосунків у парному шлюбі.

3. Роль сім'ї для суспільстві. Мотиви створення сім'ї та її розвиток. (Моногамія, її особливості у різні історичні періоди.).

Література:

- 1.Кравець В.П. Психологія сімейного життя: Навч. Посіб. – Тернопіль, 1995.
- 2.Семенов Ю.И. Происхождение брака и семьи. – М., 1974.
- 3.Бестужев-Лада И.В. Семья вчера, сегодня, завтра...- М., 1979.
- 4.Становление брачно-семейных отношений / Под ред. Т.А.Гурко. – М.: АН СССР Ин-т социологии, 1989.

Тема 2. Сім'я як соціально-педагогічний феномен.

План лекцій:

1.Специфіка сім'ї як соціально-педагогічного феномену. (Сутність сім'ї та її структура. Особливості сім'ї як малої соціальної групи. Структура сім'ї – склад і кількість членів сім'ї, система сімейних взаємин. Структура влади у сім'ї – авторитарна, демократична, ліберальна. Ролі партнерів. Умови розподілу ролей між подружжям).

2.Педагогічний аналіз функцій сім'ї. (Функції сім'ї – особливі форми життєдіяльності, пов'язані із задоволенням потреб сім'ї: господарсько-економічна, регулятивна, репродуктивна, сексуальна, виховна, комунікативна, рекреативна, психотерапевтична. Взаємозв'язок функцій. Типологія сімей).

3.Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї. (Мобільність і демократичність – основні характеристики сучасної сім'ї. Тяжіння до егалітарності (від фр. *egalite* – рівність), неклеарної сім'ї. Показники еволюції сучасної сім'ї: структурні зрушення, функціональні зрушення, активізація особистісної взаємодії членів сім'ї).

4.Економіка сім'ї. (Розподіл обов'язків між чоловіком та дружиною. Сімейний бюджет. Планування витрат. Накопичення. Соціальний захист студентських сімей).

Література:

- 1.Азаров Ю.П. Педагогика семейных отношений. – М.: Нар. Ун-т, 1976.
- 2.Дорно И.В. Современный брак: Проблемы и гармония. – М.: Педагогика, 1990.
- 3.Кириянова О.Г. Кризис американской семьи. – 2-е изд. – М.: Педагогика, 1987.
- 4.Пономарев А.П. Развитие семьи и брачно-семейных отношений в Украине. – К.: Наукова думка, 1989.
- 5.Каневский Е.М. и др. Уроки экономии в быту. – М., 1985.
- 6.Орлова Л.В. Семья, дом, квартира. – М., 1988.

Тема 3. Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї.

План лекції:

1. Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. (Подружня сумісність як соціально-педагогічний показник згуртованості сім'ї. Ціннісно-орієнтаційна єдність, що фіксує ступінь збігу оцінок подружжям сімейних цілей і цінностей. Зовнішні – внутрішні та об'єктивні – суб'єктивні фактори стабільності сім'ї).

2. Особливості подружнього спілкування і їх вплив на стабільність сім'ї. (Умови успішного сімейного спілкування. Причини порушення комунікації у сім'ї. Функціональні стереотипи як причина порушення подружніх комунікацій).

3. Умови готовності майбутнього подружжя до шлюбу. (Підвищення відповідальності молоді до створення сім'ї. Вплив шкідливих звичок на життєдіяльність сім'ї. Особливості взаємин у сім'ї. Способи раціонального введення господарства, ефективної організації бюджету сім'ї).

Література:

1. Арват Ф.С., Коваленко Є.І., Кириленко С.В., Щербань П.М. Культура спілкування: Навч.-метод. Посіб. – К.: ІЗМН, 1997.

1. Ридардсон Р.У. Силы семейных уз. – СПб.: Академія, 1994.

2. Столин В.В., Шмелев А.Г. Семейные трудности: какие и почему? Задание для самоанализа // Сім'я и школа. – 1985. - №3. – С. 18 – 21.

3. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты. – Л.: Наука, 1984.

4. Гребенников И.В. Основы семейной жизни. – М.: Просвещение, 1991.

5. От Я до Мы: азбука семейной жизни / Сост. С.В.Ковалев. – 2-е изд., доп. – М.: Педагогика, 1990.

Контрольні запитання та завдання:

1. Історія розвитку шлюбно-сімейних стосунків.

2. Відмінності сім'ї від інших малих соціальних груп.

3. Основні функції сім'ї. Чи існує провідна функція сім'ї? Свою думку обґрунтуйте.

4. Тенденції розвитку сучасної сім'ї.

5. Сутність сім'ї та її структура.

6. Структура влади та ролі партнерів у сім'ї.

7. Типологія сімей.

8. Чи можна стверджувати, що сучасна сім'я перебуває у кризовому стані? Обґрунтуйте відповідь.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №2

Мета: ознайомити студентів з моральними та соціальними нормами дошлюбної поведінки молоді, активізувати увагу на питаннях підготовки до створення сім'ї.

Завдання: сформувати уявлення про особливості функціонування студентської сім'ї; розкрити сутність моральних і соціальних норм поведінки в дошлюбний період; сприяти усвідомленню важливості підготовки до створення сім'ї як передумови її успішної життєдіяльності.

Тема 4. Студенти – повноцінні утворювачі молодої сім'ї.

План лекції:

1. Студенти як суб'єкти культури сімейних взаємин. (Студентство як мобільна група та найкультурніша частина молоді. Соціальний престиж студентської молоді і його вплив на формування особистості сім'янина. Права та обов'язки студентства. Період студентства – важливий час формування характеру, інтелекту та моральних якостей особистості. Ціннісні орієнтації студентської молоді).

2. Актуальність проблеми підготовки студентської молоді до сімейного життя. (Уявлення молоді про шлюб, способи внутрішньосімейних взаємин, розподіл сімейних ролей тощо. Несумісництво подружжя, внутрішньосімейні конфлікти, безвідповідальне ставлення до сексуальних стосунків як чинники руйнування шлюбу, зростання кількості розлучень. Роль знань про особливості функціонування сімейного союзу, вмінь і навичок правильної вибудови міжособистісних взаємин у підготовці молоді до сімейного життя).

3. Педагогічна підтримка студентів вищих навчальних закладів у підготовці до створення сім'ї. (Необхідність відображення проблеми сім'ї і шлюбу в змісті навчальних дисциплін і тематиці позааудиторної роботи. Участь у масових заходах – школа формування культури взаємин між юнаками і дівчатами).

Література:

1. Вітницька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.

2. Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Под ред. Б.Г.Ананьева, Н.В.Кузьминой. – Ленинград, 1974. –

3.Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред.. В.Г.Городяненка – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 560 с. (Альма-матер).

4.Головатый Н.Ф. Соціологія молодежи: Курс лекцій / МАУП – К., 1999 – 223 с.

5.Вербець В.В. Діагностика формування та реалізації духовно-творчого потенціалу студентської молоді / М-во освіти і науки Укр.. РДГУ, каф. Політології та соціології. – Рівне: РДГУ, 2004. – 147 с

Тема 5. Морально-соціальні аспекти поведінки молоді у дошлюбний період.

План лекції:

1.Проблеми дошлюбного знайомства. (Залицяння, дошлюбні побачення. Характерні риси поведінки закоханих. Юнацька самотність. Боротьба зі стереотипами. Негативний вплив громадської думки на формування власного уявлення про партнера та взаємини з ним. Комплекси, занижена або завищена самооцінка, наслідування негативного досвіду лідерів студентських колективів як проблеми, що потребують вирішення).

2.Програма і методика вивчення та пізнання партнера у дошлюбний період. (Критерії вибору партнера. Типові моделі дошлюбного партнера. Вибір, який дарує доля. Основні помилки при виборі партнера та їх наслідки для майбутнього шлюбу).

3.Одруження - важливий етап у житті людини. (Формування у студентської молоді настанов на створення сім'ї. Значення сім'ї у житті людини. Умови та мотиви вступу у шлюб. Шлюбний вік та оптимальне вікове співвідношення партнерів).

Література:

1.Мясищев В.Н. Психология отношений // Избр. Психол. Тр. / Под ред.. А.А.Бодалева; Акад.. пед. И соц. Наук. – М.: Воронеж, 1995.

2.Тит Э., Уколова В. Нравственные основы молодой семьи. – М.: Б.И., 1979.

3.Шапиро Б.Ю. От знакомства к браку. – М.: Знание, 1990.

4.Панкова Л.М. Для будущих супругов. – М.: Мысль, 1988.

5.Баздырев К.К. Как быть счастливым в браке. – М.: Мисль, 1987.

6.Соціальна робота з молоддю, яка вступає в шлюб: [Методичні рекомендації] / Рівн. Обл.. центр соціальних служб для молоді; Рекло.: А.О.Бучак, В.В.Вербець, Т.В.Кудріна та ін. – Рівне. – 2003.

Тема 6. Підготовка до створення сім'ї як педагогічна проблема.

План лекції:

1. Шлюб – союз жінки і чоловіка. (Шлюб – союз укладений по любові. Взаємне кохання як запорука особистого щастя та головна умова міцності сім'ї. Поняття кохання та влюбливості – два різних поняття. Шлюб – добровільний союз жінки та чоловіка, заснований на почуттях взаємної любові та поваги, вільний від матеріальних розрахунків. Права та обов'язки подружжя).

2. Фізична і соціальна зрілість студентської молоді. (Шлюбний вік. Фізичний розвиток студентської молоді. Сексуальність як продукт спільної дії біологічних, психологічних та соціальних факторів. Статеве дозрівання – не показник соціальної та психологічної готовності для створення сім'ї. Гармонійний розвиток культурних, морально-етичних, економічних аспектів, азбука виховання дітей та самовиховання – основні підходи у підготовці молоді до шлюбу. Показники соціальної готовності юнаків і дівчат для створення сім'ї: закінчення навчання, отримання професії або продовження отримання вищої освіти, початок самостійної трудової діяльності, усвідомлення відповідальності один за одного, за сім'ю, за дітей).

3. Культурно-моральна готовність до шлюбу. (Формування уявлення про ідеал сім'ї. Усвідомлення мотивів вступу у шлюб як важливий показник культурно-моральної готовності до сімейного життя. Проектування оптимальної і реалістичної моделі своєї майбутньої сім'ї, її способу життя та реалізації спільних планів партнерів на майбутнє. Основи психологічного клімату сім'ї).

Література:

1. Грубавіна І.М. Консультування сім'ї: Метод. Поради для консулат. батьків: У 2 ч. / За ред.. В.Г. Постоного. К.: ДЦССМ, 2003. – Ч. 2.

2. Сатир В. Как строить себя и свою семью. – М.: Педагогика, 1992.

3. Сысенко В.А. Молодежь вступает в брак. – М.: Мисль, 1986

4. Сысенко В.А. Молодежь вступает в брак. – М.: Мисль, 1986.

5. Бестужев – Лада И.В. Ступени к семейному счастью. – М.: Мисль., 1988.

6. Кон И.С. Подростковая сексуальность на пороге XXI века: Социально-педагогический анализ /Ин-т этнологии и антропологии РАН. – Дубна: «Феникс+», 2001.

Контрольні запитання та завдання:

1. Подружжя сумісність як фактор стабільності шлюбу. Чи потрібно працювати над власними недоліками заради стабільності стосунків між шлюбними партнерами? Чи є сумісність незмінним фактором?

2. Фактори стабільності сім'ї.

3. Вплив ціннісних орієнтацій подружжя на якість стосунків між ними.

4. Назвіть умови успішного сімейного спілкування. Яким чином Ви б побудували процес спілкування у власній сім'ї?

5. Чи повинні бути таємниці та заборонені теми у членів сім'ї? Поясніть зміст наступних висловів: „Менше знає – краще спить”, „Краще нічого не сказати, ніж сказати неправду”, „Правда очі ріже”, „Завжди говорити правду і тільки правду”?

6. Негативний вплив шкідливих звичок подружжя на майбутнє потомство. Здоровий спосіб життя сім'ї.

7. Моральні якості студентської молоді. Якими якостями, на Вашу думку, має володіти сучасний студент? Чи має значення культура поведінки та вихованість для створення повноцінних стосунків з дошлюбним партнером?

8. Чого Ви чекаєте від викладачів навчального закладу в плані підготовки до створення сім'ї?

9. Чи потрібно надавати увагу у навчальному і виховному процесі ВНЗ вихованню у студентів культуру сімейних взаємин? Обґрунтуйте свою точку зору.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №3

Мета: дати уявлення про проблеми молоді сім'ї, пов'язані із психологічним сумісництвом шлюбних партнерів, передумовами виникнення і способами вирішення внутрішньо-сімейних конфліктів; розкрити зміст батьківства і материнства, особливості прояву цих особистісних властивостей; ознайомити студентів з різними типами сімейних взаємин і їх впливу на функціонування сім'ї, педагогічними аспектами сексуальної культури.

Завдання: сформувати у студентів знання щодо сутності психологічного сумісництва шлюбних партнерів, способів його досягнення, наслідків відсутності; розвивати вміння і навички конструктивного вирішення сімейних конфліктів; сприяти усвідомленому ставленню до батьківства та материнства; формувати сексуальну культуру сімейних взаємин.

Тема 7. Молода сім'я: межі сумісності, проблеми, конфлікти, розлучення.

План лекцій:

1. Початок подружнього життя. (Сімейна інтеграція та адаптація у початковий період шлюбу. Взаємний пошук цінностей, що об'єднують подружжя. Самовизнання і його прояви у буденному житті молодого подружжя. Сімейних ролі. Розподіл обов'язків та організація побуту сім'ї. Стосунки подружжя з батьківськими сім'ями).

2. Культурні та моральні цінності сім'ї. (Рівень духовності як основа для задоволення культурних потреб подружжя, розвитку їх можливостей та інтересів, успішного виховання дітей. Соціокультурна функція сім'ї та особливості її виконання в сучасних умовах).

3. Морально-педагогічні проблеми молоді сім'ї. (Спілкування молодого подружжя. Правила культури поведінки на початковому етапі становлення сім'ї. Дозвілля та культурний відпочинок молодого подружжя. Гармонія у подружньому житті і шляхи її досягнення).

4. Конфлікти та розлучення. (Характер та причини непорозумінь у молодій сім'ї, шляхи їх вирішення. Негативні емоції як передумова виникнення конфлікту. Особливості та форми конфлікту як способу вирішення непорозумінь у сім'ї. Культура конфлікту. Основні способи вирішення конфлікту, виходу з конфліктної ситуації. Розлучення як спосіб припинення шлюбу. Основні мотиви розлучень. Форми профілактики розлучень).

Література:

1. Алексєєнко Т.Ф. Педагогічні проблеми молоді сім'ї: Навч. Посіб. – К.: ІЗМН, 1987.

2. Витек К. Проблемы супружеского благополучия: Пер. С чешок. \Общ. Ред. и предисл. М.С. Мацковского. – М.: Прогресс, 1988.

3. Деменьтьева И.Ф. Первые годы брака: Проблемы становления молодой семьи / АН СССР, Ин-т социологии. – М.: Наука, 1991.

4. Гадаскина А.Д. Плоды запретов. – М., 1991.

5. Фролова О.Г. Как сохранить брак? – М., 1989.

6. Мы строим дом: Книга о молодой семье. – М., 1981.

7. Ковалева Л. Создана семья. – Л., 1982.

Контрольні запитання та завдання:

1. Охарактеризуйте „ідеальну” модель свого шлюбного партнера. Обґрунтуйте свої погляди.
2. Як уникнути помилок при виборі партнера? Чи можливо це зробити?
3. Ваше ставлення до створення сім'ї? Яка роль сім'ї у житті людини?
4. Шлюбний вік та оптимальне вікове співвідношення партнерів.
5. Дайте визначення поняттям „шлюб”, „сім'я”, „любов”, „кохання”.
6. Що таке ідеал сучасної сім'ї? Які її основні риси?
7. Які мотиви вступу у шлюб можуть виступати показниками сформованості культурно-моральної готовності до сімейного життя?
8. Сімейна інтеграція та адаптація.
9. Типи розподілення сімейних ролей.
10. Правила культури поведінки молодого подружжя.
11. Дозвілля та культурний відпочинок подружжя. Які ви знаєте способи досягнення гармонії у подружньому житті?
12. Конфлікти та розлучення. Характер і причини непорозуміння у сучасних молодих сім'ях, шляхи їх вирішення.
13. Основні ознаки сімейних конфліктів. Способи вирішення конфліктів. Культура конфлікту.

Тема 8. Педагогічна підготовка молоді до материнства та батьківства.

План лекцій:

1. Педагогічні можливості сім'ї. (Самовиховання та самовдосконалення шлюбних партнерів. Виховання дітей на гуманістичних засадах).
2. Підготовка подружжя до народження дитини. (Значення віку для народження здорової дитини. Вплив алкоголю, куріння, наркотиків на майбутнє потомство. Бажані і випадкові діти. Поведінка жінки у період вагітності. Поради чоловікам. Конфлікти та непорозуміння у період вагітності жінки, шляхи їх подолання. Розуміння психологічного стану жінки. Переваги спільних пологів).
3. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. (Особливості стилів сімейного виховання. Виховний потенціал сучасної української сім'ї. Труднощі сучасної сім'ї у вихованні дітей. Механізми впливу батьків на своїх дітей: ідентифікація і наслідування, підкріплення (заохочення чи покарання). Авторитет батьків, його види (формальний, функціональний, особистий). Помилковий авторитет (авторитет пригноблення, авторитет чванства, авторитет підкупу), причини його формування).

4. Стилі сімейного виховання. (Авторитарний, ліберальний та демократичний стилі виховання. Переваги вербального спілкування між батьками та дітьми. Залучення дитини до обговорення сімейних проблем та урахування її думки. Типи неправильного виховання. Сім'я – первинне середовище соціалізації дитини).

Література:

1. Алексєєнко Т.Ф. Сходинки гуманних взаємин батьків і дітей // Дит. Садок. – 2002. - №24. – С. 3 – 24.

2. Алексєєнко Т.Ф. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? // Рідна шк. – 2001. - №3. – С. 33 – 36.

3. Боришевський М.Й. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості // Поч. шк.. – 1995. - №4. – С. 4 – 9.

4. Заслуженюк В.С., Семиченко В.А. Родители и дети: взаимопонимание или отчуждение? Книга для родителей. – М.: Просвещение, 1996.

5. Макаренко А.С. Книга для родителей: Лекции о воспитании детей. – М.: Правда, 1986.

6. Педагогічний словник для молодих батьків / Вып. Ред.. В.Г. Поставий. – К.: ДЦССМ, 2002.

7. Перегибов Г. Азбука воспитания: Советы родителям // Дайжест пед. ідей та технологій «Школа – парк». – 2002. - №2. – С. 103 – 105.

8. Раніна Л. Людина відкривається перед дитиною в образі матері, батька і вчителя (сімейна або батьківська педагогіка) // Освіта України. – 2002. - №45. – С. 5.

Тема № 9. Педагогічні аспекти сексуальної культури молоді у дошлюбний період.

План лекції:

1. Статеве спілкування – педагогічна оцінка. (Сенс і мета статевого спілкування. Відхилення в культурі сексуальних взаємин. Мотиви та стадії інтимного спілкування. Особливості чоловічої та жіночої сексуальності. Еротична мова та вміння обговорювати сексуальні проблеми).

2. Секс і здоров'я людини. (Статеві-гігієнічне виховання молоді. Проблема ранніх статевих стосунків. Небажана вагітність. Аборт).

3. Сексуальна культура та шляхи її формування. (Сексуальна грамотність, бережливе ставлення до партнера, взаємна довіра. Педагогічні фактори статевої гармонії. Сексуальна несумісність, розлади, їх причини та шляхи подолання).

Література:

- 1.Беледа Р.В., Богданович Л.А., Шибав А.Н. Гигиенические советы вступающим в брак. – М., 1980.
- 2.Борман Р., Шиллер Г. Родителям о половом воспитании. – М.: Педагогика, 1979.
- 3.Васильченко Г.С., Решетняк О.А. Любовь, брак, сексуальное партнерство. – М., 1990.Добрович А.Б. Беседы о половом воспитании. – М., 1982.
- 4.Каган В.Е. Воспитателю о сексологии. – М., 1987.
- 5.Энциклопедия половой жизни. – М., 1990.

Контрольні запитання та завдання:

- 1.Чи має значення вік батьків для народження здорової дитини?
- 2.Поведінка жінки у період вагітності.
- 3.Шляхи вирішення конфліктів та непорозумінь у період вагітності жінки. Розуміння психологічного стану жінки. Переваги спільних пологів.
- 4.Вплив сім'ї на формування особистості дитини.
- 5.Особливості стилів сімейного виховання.
- 6.Назвіть причини не реалізації молодих батьків у вихованні дітей. Які, на Вашу думку, шляхи їх подолання?
- 7.Механізми впливу батьків на своїх дітей.
- 8.Авторитет батьків, його види. Помилковий авторитет, причини його формування та шляхи подолання.
- 9.Вербальне спілкування батьків і дітей.
- 10.Типічні помилки у вихованні дитини.
- 11.Культурні та моральні цінності сім'ї.
- 12.Педагогічні можливості сім'ї.
- 13.Економіка сім'ї.
- 14.Культура сексуальних взаємин. Що Ви розумієте під цим виразом?
- 15.Чи потрібно обговорювати сексуальні проблеми з партнером, а не з подругою чи другом?
- 16.Секс і здоров'я людини. Чи існує небезпека у статевих стосунках? Як її уникнути?

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Знання та вміння студентів перевіряються у двох формах:

- 1) поточний контроль знань за модульно-рейтинговою системою;
- 2) підсумковий контроль у вигляді заліку.

Оцінювання проводиться за 100-бальною системою. Навчальний матеріал поділено на три змістових модулі. Кожен змістовий модуль (ЗМ) оцінюється визначеною кількістю балів. У межах кожного ЗМ оцінюванню підлягають такі форми навчальної діяльності студентів:

- 1) робота студентів на лекційних заняттях;
- 2) виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, самостійна робота студентів;
- 3) відповіді на заліку;
- 4) участь у дискусії.

Система оцінювання навчальної діяльності студентів із засвоєння змістових модулів (за 100-бальною шкалою)

ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3
Лекційні заняття № 1, 2, 3 – 5 балів	Лекційні заняття № 4, 5, 6 – 10 балів	Лекційні заняття № 7, 8, 9 – 15 балів
Самостійна робота - 20	Самостійна робота - 20	Самостійна робота - 20
25 балів	30 балів	35 балів

Максимальна кількість балів підсумкового рейтингового контролю – 90.

Поточний контроль знань студентів з даної дисципліни здійснюється за такими видами діяльності:

- засвоєння теоретичного матеріалу;
- опрацювання наукової література;
- вміння робити самостійні узагальнення і висновки;
- вміння вступати у міжособистісні взаємини на засадах культури поведінки і культури спілкування.

Додатково до підсумкового рейтингу студента можуть бути зараховані бали (від 1 до 10) за:

- Виконання індивідуальних завдань;
- Активність під час практичних і лабораторних занять.

У разі, якщо студент без поважних причин не відвідує навчальні заняття або не готовий до виконання певного виду робіт, знімається один бал за пропуск заняття або не підготовленість до відповіді.

Шкала оцінювання

Національна шкала	Шкала РДГУ	Шкала ECTS
5 - відмінно	90 – 100	A
4 – добре	70 – 89	BC
3 – задовільно	50 – 69	DE
2 – незадовільно (з можливістю повторного складання)	31 – 49	FX
2 – незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	0 - 30	F

Студент, який виконав повністю всі завдання і за результатами поточного рейтингового контролю набрав необхідну кількість балів (див. шкалу оцінювання), може не складати залік і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку. Студент може підвищити оцінку „задовільно” або „добре”, яку він отримав за результатами поточного контролю, складанням заліку. Для студентів, які набрали більше 75 балів, підсумковий залік може проводитися у формі співбесіди за темами навчального курсу. Активна участь у „круглому столі” може вважатися як одна із форм складання заліку.

Студент, який не набрав протягом семестру мінімуму балів (60), зобов'язаний складати залік. А студенту, який набрав протягом семестру лише 40 балів, пропонується повторне відпрацювання матеріалу.

Підсумковий залік проводиться за заліковими питаннями, складається з двох теоретичних питань.

Оцінювання відповідей:

Перше питання – 10 балів.

Друга питання – 10 балів.

Максимальна кількість балів – 20.

Шкала оцінювання

20 балів	відмінно
15 – 19 балів	добре
10 – 14 балів	задовільно
1 – 9 балів	незадовільно

Підсумковий бал складається з суми балів поточного контролю та балів, отриманих на заліку. Якщо студент на заліку отримав оцінку, нижчу за результат поточного контролю, то підсумковими залишаються бали, отримані за результатами поточного контролю.

ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Історія розвитку шлюбно-сімейних стосунків.
2. Функції сім'ї: господарсько-економічна, регулятивна, виховна, комунікативна, репродуктивна, рекреативна, психотерапевтична.
3. Організація сімейного дозвілля.
4. Особливості та основні ознаки сучасної сім'ї.
5. Загальна характеристика готовності молодого до шлюбу.
6. Культура спілкування в молодій сім'ї.
7. Ранній шлюб – за і проти.
8. Кохання, обов'язок та подружнє вірність – основи стабільності шлюбу.
9. Основні етапи життєдіяльності молодого сім'ї.
10. Шляхи формування психологічного клімату молодого сім'ї.
11. Розлучення, його соціальні та психологічні наслідки.
12. Попередження розлучення та подолання конфліктних ситуацій у сім'ї.
13. Проблема адаптації молоді до сімейного життя.
14. Педагогічні аспекти дошлюбної поведінки молоді.
15. Педагогічні умови підвищення ефективності морально-сексуальної підготовки студентів до подружнього життя.
16. Ідеал сім'ї й аналіз причин сімейної дисгармонії.
17. Соціально-культурний аспект підготовки до сімейного життя.
18. Проблеми спілкування в молодій сім'ї та їх врахування у формуванні майбутнього сім'янина.
19. Педагогічні проблеми першого періоду життєдіяльності молодого сім'ї.
20. Правила культури поведінки молодого подружжя.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Написати міні-есе (не більше 1000 знаків – 05 – 1 сторінка), в якому потрібно розкрити свою думку з приводу таких тем:

Тема 1. Моя майбутня сім'я.

Тема 2. Мій ідеал сімейного партнера.

Тема 3. Дозвіллева функція моєї майбутньої сім'ї.

Тема 4. Діти – плід кохання.

Тема 5. Шкідливі звички. Їх вплив на комфорт сім'ї.

2. Підготувати короткі діалоги по чотири, п'ять реплік між „чоловіком” та „дружиною” за такими ситуаціями:

Тема 1. Дружина затрималась у подруги і не встигла приготувати вечерю...

Тема 2. У вихідний день дружина хоче піти на прогулянку (дискотеку, кафе...), а чоловік налаштувався дивитися по телевізору спортивну програму...

Тема 3. Дружина змінила зачіску, а чоловіку вона не сподобалася...

Тема 4. Чоловік, не попередивши дружину, затримався з друзями допізна...

Тема 5. Дружина купила абонемент у спортивний зал, чоловік відреагував...

Тема 6. Чоловік влаштував дружині романтичну вечерю, а вона без попередження затрималася у подруги...

Тема 7. Чоловік полюбляє активний відпочинок (гори, туризм), а дружина надає перевагу відпочинку в санаторії, пансіонаті.

Тема 8. Дружина попросила чоловіка погуляти з дитиною, а він налаштувався відпочити після роботи біля телевізора.

Тема 9. Чоловік за професією музикант, працює по вечорах, до того ж створив свій музичний колектив та решту вільного часу проводить на репетиціях, у той час коли дружина приходить з роботи, а дитина - з дитячого садочку. Дружина звинувачує чоловіка у тому, що він не займається вихованням дитини та мало часу приділяє їхньому спільному відпочинку.

Тема 10. Дружина після закінчення вищого навчального закладу хоче продовжити навчання в аспірантурі. Однак чоловік не кажучи „ні”, захоплення від задуму дружини не виявляє, адже він сподівався на те, що...

3. Знайдіть чотири, п'ять висловлювань відомих педагогів про сім'ю, розкрийте їх зміст, висловіть своє ставлення.

4. Конференція на тему: „Особливості розвитку сучасної сім'ї”
Секція №1 „Специфіка сучасної сім'ї як малої соціальної групи і як соціального інституту”.

Секція №2 „Виховні традиції української родини”

(Тема конференції оголошується після вивчення першого змістовного модуля. Студентам пропонується тематика секційних засідань. Теми та тези доповідей приймаються до закінчення другого змістовного модуля. Оформлюється програма, визначається дата проведення конференції, вивішується оголошення, в якому запрошуються всі бажаючі. Студенти виступають з доповідями, присутні ставлять запитання, проводиться колективне обговорення. Обирається секретар, який веде документацію. Конференція проводиться у два дні на заняттях згідно з розкладом. Студенти, які виступали, отримують залік та високий бал у залікову книжку).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаров Ю.П. Педагогика семейных отношений. – М.: Нар. Ун-т, 1976.
2. Алексеевко Т.Ф. Педагогичні проблеми молодого сім'ї: Навч. Посіб. – К.: ІЗМН, 1987.
3. Алексеевко Т.Ф. Сходинки гуманних взаємин батьків і дітей // Дит. Садок. – 2002. - №24. – С. 3 – 24.
4. Алексеевко Т.Ф. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? // Рідна шк. – 2001. - №3. – С. 33 – 36.
5. Арват Ф.С., Коваленко Є.І., Кириленко С.В., Щербань П.М. Культура спілкування: Навч.-метод. Посіб. – К.: ІЗМН, 1997.
6. Баздырев К.К. Как быть счастливым в браке. – М.: Мысль, 1987.
7. Беледа Р.В., Богданович Л.А., Шибав А.Н. Гигиенические советы вступающим в брак. – М., 1980.
8. Бестужев – Лада И.В. Ступени к семейному счастью. – М.: Мысль., 1988.
9. Бестужев-Лада И.В. Семья вчера, сегодня, завтра...- М., 1979.
10. Боришевський М.Й. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості // Поч. шк.. – 1995. - №4. – С. 4 – 9.
11. Борман Р., Шиллер Г. Родителям о половом воспитании. – М.: Педагогика, 1979.
12. Васильченко Г.С., Решетняк О.А. Любовь, брак, сексуальное партнерство. – М., 1990.Добрович А.Б. Беседы о половом воспитании. – М., 1982.
13. Вербець В.В. Діагностика формування та реалізації духовно-творчого потенціалу студентської молоді / М-во освіти і науки Укр.. РДГУ, каф. Політології та соціології. – Рівне: РДГУ, 2004. – 147 с
14. Витек К. Проблемы супружеского благополучия: Пер. С чешок. \ Общ. Ред.. и предисл. М.С. Мацковского. – М.: Прогресс, 1988.
15. Вітницька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.

16. Гадаскина А.Д. Плоды запретов. – М., 1991.
17. Головатый Н.Ф. Соціологія молодежи: Курс лекцій / МАУП – К., 1999 – 223 с.
18. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты. – Л.: Наука, 1984.
19. Гребенников И.В. Основы семейной жизни. – М.: Просвещение, 1991.
20. Деменьтьева И.Ф. Первые годы брака: Проблемы становления молодой семьи / АН СССР, Ин-т социологии. – М.: Наука, 1991.
21. Дорно И.В. Современный брак: Проблемы и гармония. – М.: Педагогіка, 1990.
22. Заслуженок В.С., Семиченко В.А. Родители и дети: взаимопонимание или отчуждение? Книга для родителей. – М.: Просвещение, 1996.
23. Каган В.Е. Воспитателю о сексологии. – М., 1987.
24. Каневский Е.М. и др. Уроки экономии в быту. – М., 1985.
25. Кирьянова О.Г. Кризис американской семьи. – 2-е изд. – М.: Педагогіка, 1987.
26. Ковалева Л. Создана семья. – Л., 1982.
27. Кон И.С. Подростковая сексуальность на пороге XXI века: Соціально-педагогический анализ /Ин-т этнологии и антропологии РАН. – Дубна: «Феникс+», 2001.
28. Кравець В.П. Психологія сімейного життя: Навч. Посіб. – Тернопіль, 1995.
29. Макаренко А.С. Книга для родителей: Лекции о воспитании детей. – М.: Правда, 1986.
30. Мы строим дом: Книга о молодой семье. – М., 1981.
31. Мясищев В.Н. Психология отношений // Избр. Психол. Тр. / Под ред. А.А.Бодалева; Акад. пед. И соц. Наук. – М.: Воронеж, 1995.
32. Орлова Л.В. Семья, дом, квартира. – М., 1988.
33. От Я до Мы: азбука семейной жизни / Сост. С.В.Ковалев. – 2-е изд., доп. – М.: Педагогіка, 1990.
34. Панкова Л.М. Для будущих супругов. – М.: Мысль, 1988.
35. Педагогічний словник для молодих батьків / Выдп. Ред. В.Г.Постовий. – К.: ДЦССМ, 2002.
36. Перегибов Г. Азбука воспитания: Советы родителям // Дайжест пед. Идей та технологій «Школа – парк». – 2002. - №2. – С. 103 – 105.

37. Пономарев А.П. Развитие семьи и брачно-семейных отношений в Украине. – К.: Наукова думка, 1989.
38. Раніна Л. Людина відкривається перед дитиною в образі матері, батька і вчителя (сімейна або батьківська педагогіка) // Освіта України. – 2002. - №45. – С. 5.
39. Ридардсон Р.У. Силы семейных уз. – СПб.: Академія, 1994.
40. Сатир В. Как строить себя и свою семью. – М.: Педагогіка, 1992.
41. Семенов Ю.И. Происхождение брака и семьи. – М., 1974.
42. Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Под ред.. Б.Г.Ананьева, Н.В.Кузьминой. – Ленинград, 1974. –
43. Соціальна робота з молоддю, яка вступає в шлюб: [Методичні рекомендації] / Рівн. Обл.. центр соціальних служб для молоді; Рекло.: А.О.Бучак, В.В.Вербець, Т.В.Кудріна та ін. – Рівне. – 2003.
44. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред.. В.Г.Городяненка – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 560 с. (Альма-матер).
45. Становление брачно-семейных отношений / Под ред. Т.А.Гурко. – М.: АН СССР Ин-т социологии, 1989.
46. Столин В.В., Шмелев А.Г. Семейные трудности: какие и почему? Задание для самоанализа // Сім'я и школа. – 1985. - №3. – С. 18 – 21.
47. Сысенко В.А. Молодежь вступает в брак. – М.: Мисль, 1986
48. Тит Э., Уколова В. Нравственные основы молодой семьи. – М.: Б.И., 1979.
49. Трубавіна І.М. Консультування сім'ї: Метод. Поради для консулат. батьків: У 2 ч. / За ред.. В.Г. Постового. К.: ДЦССМ, 2003. – Ч. 2.
50. Фролова О.Г. Как сохранить брак? – М., 1989.
51. Шапиро Б.Ю. От знакомства к браку. – М.: Знание, 1990.
52. Энциклопедия половой жизни. – М., 1990.